

**RETKIEN JA MUUN KOULUN ULKOPUOLISEN TOIMINNAN JÄRJESTÄMINEN
PERUSOPETUKSESSA**

Julkisuudessa on viime aikoina keskusteltu peruskoulujen opetuksen yhteydessä toteutettavista retkistä, leirikouluista ja vierailuista, jotka ovat osa perusopetuslain tarkoittamaa koulun ulkopuolista toimintaa. Erityisesti esillä on ollut se, saako oppilailta periä maksuja tällaisesta toiminnasta.

Etelä-Suomen lääninhallitus antoi kanteluun perustuen asiasta päätöksen viime joulukuussa ja opetusministeri on 14.3.2006 vastannut eduskunnassa tehtyyn kirjalliseen kysymykseen. Sekä lääninhallituksen päätöksessä että ministerin vastauksessa selvitetään perusopetuksen maksuttomuuden lainsäädännöllistä perustaa. Lisäksi ministerin vastaus sisältää kouluissa tapahtuvaa rahankeruuta koskevan linjauksen.

Koska lainsäädännön tulkinnassa ja soveltamisessa voi vieläkin olla epätietoisuutta, on Opetushallitus laatinut tämän tiedotteen opetuksen järjestäjille ja kouluille.

Perusopetuksen maksuttomuuden lainsäädännöllinen perusta

Suomen perustuslain (731/1999) 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perusopetuksen maksuttomuudessa on kyse subjektiivisesta oikeudesta, ei periaatteesta. Maksuttomuus tarkoittaa sitä, että opetuksesta ei saa aiheutua oppilaalle kustannuksia. Perustuslaki (6 §) sisältää myös säännökset yhdenvertaisuudesta ja kieltää ihmisten asettamisen eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Taloudellisesta asemasta riippumatta kaikilla lapsilla on oikeus perusopetuslaissa tarkoitettuun opetukseen.

Tarkempia säännöksiä perusopetuksen maksuttomuudesta sisältyy perusopetuslakiin (628/1998). Lain 31 §:n mukaan opetus, sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaille maksuttomia. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta muun muassa opetukseen osallistumisen edellyttämät avustajapalvelut ja apuvälineet. Opetukseen osallistuvalla on myös annettava jokaisena koulun työpäivänä maksuton, täysipainoinen ateria. Lisäksi oppilaalla on oikeus maksuttomaan oppilashuoltoon (31a §) ja tapaturmien hoitoon (34 §) sekä tietyin edellytyksin myös maksuttomaan kuljetukseen (32 §, 33 §) ja majoitukseen (33 §).

Mikä on opetusta?

Perusopetusta koskevat säädökset edellyttävät, että opetuksen järjestäjä laatii ja hyväksyy perusopetusta varten opetussuunnitelman. Opetuksen järjestäjän velvollisuutena on myös laatia opetussuunnitelmaan perustuva vuotuinen suunnitelma, jossa määrätään muun muassa opetustunneista, työajoista, opetuksen yhteydessä annettavasta muusta toiminnasta ja koulun ulkopuolella annettavasta opetuksesta. Opetuksen käsite kattaa näin myös kaikki koulun työaikana toteutetut ja vuotuisen suunnitelmaan kirjatut retket, vierailut ja muun vastaavan koulun ulkopuolella tapahtuvan toiminnan.

Ne ovat yhdenvertaista koulun toimintaa muun opetuksen kanssa, joten niiden tulee olla oppilaalle maksuttomia, kuten lainsäädäntö edellyttää.

Retkien, leirikoulujen ja vierailujen rahoittaminen

Koulun ylläpitäjä – useimmiten kunta - saa valtionosuutta opetustoimen käyttökustannuksiin. Laskennallisiin yksikköhintoihin perustuvassa rahoitusjärjestelmässä rahoituksen käyttö ei ole sidottu rahoituksen myöntämis- ja laskentaperusteisiin, mikä mahdollistaa ylläpitäjien itsenäisen päätösvallan resursseja kohdennettaessa. Perusopetuksessa yksikköhinnat oppilasta kohden lasketaan joka neljäs vuosi toteutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. Koulujen opetussuunnitelman ja vuotuisen suunnitelman mukaisen retki- ja vierailutoiminnan järjestämisestä aiheutuneet kuljetus- ja pääsymaksukulut ovat osa kunnan opetustoimen kustannuksia. Ylläpitäjän päätösvallassa on siis osoittaa kouluille taloudellisten edellytystensä puitteissa resurssit retkiä, leirikouluja ja vierailuja varten. Tarvittavat resurssit ovat usein varsin kohtuullisia.

Kouluissa järjestettävä rahankeruu

Koulun opintokäyntejä ja –retkiä, leirikouluja sekä opetukseen liittyviä tapahtumia voidaan tukea oppilaiden ja huoltajien yhteisesti keräämillä varoilla. Varojen keruun tulee olla oppilaille ja huoltajille vapaaehtoista. Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan huolimatta siitä, onko hän tai hänen huoltajansa osallistunut varojen keräykseen.

Huoltajien suorittama varojenkeruu voi tapahtua itsenäisesti siten, että koulu ei ole keruussa mukana lainkaan. Tällöin huoltajat suunnittelevat ja toteuttavat varojen keruun itse ja päättävät, miten varat annetaan oppilaiden toimintaa varten. Varojen käytön periaatteet on kuitenkin hyvä selkeyttää heti alussa koulun kanssa neuvotellen, sillä valmistautuminen esimerkiksi leirikouluhankkeisiin saattaa kestää useamman vuoden. Huoltajien varojenkeruu voi tapahtua myös yhteistyössä koulun kanssa, jolloin huoltajat ja koulu yhdessä päättävät varojen keruun ja käytön periaatteista. Molemmissa tapauksissa koulu kuitenkin viime kädessä vastaa siitä, että kaikilla oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua toimintaan.

Koulun ulkopuolella annettava opetus pedagogisesti tärkeää

Lainsäädäntö tai edellä mainitut linjaukset eivät siis estä kouluja järjestämästä retkiä, leirikouluja vierailuja tai muita tapahtumia. Koulun ulkopuolella annettavalla opetuksella luodaan toimintakulttuuria, johon kuuluu vuorovaikutus ja yhteistyö ympäröivän yhteisön kanssa. Retkien ja vierailujen avulla voidaan myös monipuolistaa oppimisympäristöä ja edistää oppiaineelle ominaisten menetelmien ja työtapojen käyttöä. Oppilaiden aktiivisuutta ja oppimismotivaatiota parantaa se, että asioita päästään oppimaan ja harjoittelemaan autenttisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Koulun ulkopuolella annettava opetus on myös omiaan lisäämään oppilaiden hyvinvointia ja osallistuvaa kansalaisuutta. Vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan kaikkien näiden seikkojen tärkeyttä opetuksen toteuttamisessa.